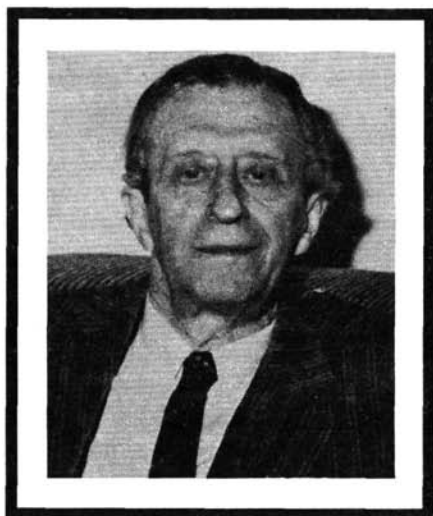

Kéki Béla 1907–1993

Csak nemrégiben ünnepeltük 85. születésnapját, tisztelettel adózva életművének s együtt örülve vele, hogy teljes szellemi frissességben, még mindig új műveken dolgozva érhetette meg ezt a magas kort. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1992. évi decemberi közgyűlésén Horváth Tibor, az MKE elnöke köszöntötte fel az egész magyar könyvtáros társadalom nevében, s ez év január 18-án vehette át a köztársasági elnöktől a Magyar Köztársasági Érdemrend Tiszti Keresztjét. Lapunk szerkesztő-sége egy hosszú életinterjúra készült vele, de ezt a szándékunkat a halál könyörtelenül áthúzta. A beszélgetésből fájdalmas emlékezés, az örömteli találkozásból végső búcsú lett. (Kéki Bélával készült korábbi interjút ld. a *Könyvtáros* 1977. évi decemberi, a róla szóló cikket a *Könyvtáros* 1987. évi ugyancsak decemberi számában.)

Vannak emberek, akik lélekben soha nem öregednek meg, akiknek szellemi frissessége fiatalokat meghazudtoló módon reagál az eseményekre, s akiknek emlékezete jobban és igazabban őrzi a múltat, mint könyvek tucatjai. Kéki Béla ilyen ember volt. Hosszú és változatos életútjáról úgy tudott mesélni, hogy hallgatói számára is megelevenedett a múlt, személyes ismerőssé váltak a történelmi alakok. „Amikor Teleki Pál 1940-ben eljött Kolozsvárra s összehívott néhányunkat, a város magyar szellemi életének reprezentánsait, megköszönte munkánkat és megkérdezte, milyen kívánságunk van a jövőre nézve” – most is fülemben cseng, ahogyan Kéki Bélától ezt a történetet hallottam. De ugyanilyen elevenen mesélt Kós Károlyról, s a két háború közötti Erdély sok neves írójáról, művészeről, politikusáról. Később ugyanígy mindent tudott a háború utáni Magyarország könyvtári világáról, emberekről és életpályákról, sorsfordító eseményekről és apró ügyekről egyaránt. Kéki Béla mindenre emlékezett s anekdotázó kedve bőven ontotta kincseit. Örök kár, hogy mindezt nem írta le, nem tartotta feljegyzésre érdemesnek. Ezernyi más dolog volt, amire hosszú élete során figyelnie kellett, amit le kellett és meg kellett írnia. Még 85 év sem elég, hogy mindenre jusson idő, különösen annak nem, akinek Erdélyben születve kellett vállalnia a kelet-közép-európai sorsot.

Kéki Béla élete Petrozsényből indult, 1907. december 30-án. Gyulafehérvári, majd marosvásárhelyi középiskolai évek után bölcsészeti tanulmányokat folytatott a pesti, majd a

kolozsvári egyetemen. Könyvtárosi pályája a kolozsvári piaristák ún. Lyceumi könyvtárában indult már harmadéves egyetemi hallgató korában. Később írásai révén bekapcsolódott a harmincas évek Erdélyének pezsgő szellemi életébe, számos napilapnak, folyóiratnak dolgozott. Fiatal éveinek zenei tanulmányait mint zenekritikus hasznosította. Írásaiban küzdött azért, hogy Bartók és Kodály zenéjét Erdélyben is befogadják. 1936-tól szerkesztője volt a *Pásztortűz* c. irodalmi folyóiratnak s később a *Hitel* c. folyóiratot is szerkesztette. 1940 őszétől a kolozsvári egyetemi könyvtár munkatársa lett – ez volt az az állás, amit annak idején *Teleki Páltól* kért. A hírlapírásnak azonban továbbra sem mondott búcsút: 1941-től a kolozsvári *Ellenzék* színi- és zenekritikusa volt.

A háború alatti évek tevékenységét meg-megszakította egy-egy katonai behívó, majd a hadifogság zárta le a pálya első szakaszát. A háború után Kéki Béla nem tért vissza Erdélybe, Budapesten maradt s csakhamar a Széchényi Könyvtár munkatársa lett. 1949-ben a könyvtár főigazgató-helyettesévé nevezték ki, s ezt a posztot töltötte be egészen 1952 júniusáig. Ekkor áthelyezéssel a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárába került, s innen vonult nyugdíjba 1968-ban mint a könyvtár igazgatóhelyettese.

Életpályájának ebben a második felében Kéki Béla több mint húsz éven át egyik meghatározó személyisége a hazai könyvtári életnek. Kiváló szervezőképességének, szakmai felkészültségének sokat köszönhet mindkét könyvtár. Ő létesített először folyóirat-olvasótermet 1949-ben a Széchényi Könyvtárban, tőle származik a nemzeti könyvtermés kétpéldányos gyűjtésének gondolata muzeális és használati sorozattal. Széchényi könyvtári működése során bővítette a könyvtár vasállványozatos raktártermeit, racionalizálta a raktári jelzetrendszert. A műegyetemi könyvtár-

ban korszerűsítette az olvasó- és tájékoztató-szolgálatot, bővítette a könyvtár gyűjtőkörét, nagy súlyt helyezett a folyóiratgyűjtemény kiegészítésére és feldolgozására. Mint az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács könyvtárépítési és rendezési szakbizottságának elnöke, számos szakvélemény kialakításában vett részt, többek között a nemzeti könyvtár várbeli elhelyezésével kapcsolatban is.

Gyakorlati munkája mellett Kéki Béla kiemelkedő oktató és kutató tevékenységet folytatott a könyvtártudomány történeti stúdiumaiban. Az ELTE Könyvtártudományi tanszékén és a Pedagógiai Főiskolán több éven át tanította az egyetemes és magyar könyv- és könyvtártörténetet. Később továbbképző és ismeretterjesztő előadások százain ismertette meg hallgatóit a művelődéstörténet e fontos szakterületeivel. Kiváló előadó volt, lebilincselően érdekes előadásai nagy népszerűségnek örvendtek. Könyvtári szaklapokban, évkönyvekben megjelent cikkeiben, tanulmányaiban is elsősorban a könyv- és könyvtártörténet foglalkoztatta. Nélkülözhetetlen kézikönyvvé vált munkája, *Az írás*

története, amely két magyar, két német és egy cseh kiadást ért meg. 1991-ben jelent meg magyar fordításban egy francia szerző, *Georges Jean* írástörténete, melyet Kéki Béla három új fejezettel bővített ki. Reményeink szerint még ebben az évben kézbe vehetjük *A latin nyomdabetű rajzának fejlődése Gutenberg óta c.* munkáját, amelynek kiadására a Miskolci Bölcsész Egyesület vállalkozott.

Kéki Béla írásában is az tükröződött, amit életében is a legtöbbre becsült: az igaz és világos gondolat, a szép stílus, az arányos szerkezet. Mint zenében, esztétikában és képzőművészetben jártas egyén, a leírt és a nyomtatott szóban is a szépséget a harmóniát a ritmust kereste. Ahogy sokak szemében az építészet megfogott zene, úgy volt az ő számára a tipográfia a dallam és a ritmika megtestesülése.

Kéki Béla lelkes közéleti ember volt, akinek szeretetreméltó egyénisége, kapcsolatteremtő képessége nagy szerepet játszott a könyvtáros szakma közösségi formáinak kialakításában. Az 1955-ben újjászerveződő Magyar Könyvtárosok Egyesületének (akkori nevén: Magyar Könyvtárosok Szabó

Ervin Körének) első titkára, majd hosszú időn keresztül elnökségi tagja volt. Ő volt megalapítója és első elnöke az MKE keretében működött Könyv- és Könyvtártörténeti Bizottságnak. Aktivitására jellemző, hogy a közelmúltban ott volt a Sallai István Társaság alapító tagjai között is.

Kéki Bélára, az emberre nehéz megindultság nélkül emlékezni. Nehéz, mert semmi sem állt tőle távolabb, mint a halál és az elmúlás gondolata. Szerette és élvezte az életet, tevékeny volt, eleven érdeklődésű és nyitott személyiség. Végtelen gonddal vigyázott arra, nehogy valakit megbántson, le nem írt és ki nem adott volna olyasmit, amit bárki is rossznéven vehetett volna. Nem harcos típus volt, kiegyenlíteni és békíteni vágyott, szeretni az embereket és derűssé tenni az életet.

Mint minden Erdélyből elszakadt embernek, Kéki Bélának is egy életen át viselt terhe volt ennek a meggyötört földnek minden gondja és öröme. Fiatalsága lendületét, sokoldalú tájékozottságának számos írását adta ennek a szellemi közösségnek s tőle távol is, mindig reá gondolt aggódó szeretettel. Családi kötelék, sok-sok barát és emlék kötötte a Királyhágón túli tájhoz, amelyet csak elhagyni lehet, elfeledni soha. Ahogy *Reményik Sándor* állt meg egyszer az Erdély kapujának nevezett Nagyváradon, így tűnődhetett ő is a költővel közös életményen:

„Itt állok hát ismét a Kapuban / Kapujának kettévált életemnek – / Nyugatra tengerlik a rónaság, / Keletre meredeznek a hegyek. / Egyik kezemet Kelet fogta meg, / Másik kezemet fogja napnyugat, / Annyi fájdalom s annyi szeretet / Kapaszkodik kétoldról belém: / Nehéz, nehéz meglegelni az utat, / Kettészakadt világom közepén.”

Kéki Béla most a végső utat találta meg, amely a magyarországi és az erdélyi barátok szívébe vezet.

Somkuti Gabriella

Ülést tartott 1993. április 28-án a Szinnyei József díj kuratóriuma a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtári Osztályán. Jelen voltak: dr. Somkuti Gabriella, az MKE, Berke Barnabásné, az OSZK, Varga G. Károlyné, a KKDSZ, Zalainé Kovács Éva, a KIK, Balogh Mihály és Sóron László az MKM részéről. A kuratórium az ülésen a következőkben döntött: 1. Az elnöki tisztséget ebben az évben Zalainé Kovács Éva látja el. 2. Az ülésre beérkezett kitüntetési javaslatok száma 18, amelyet a kuratórium megfelelőnek tartott, saját maga nem kívánt külön javaslatot tenni. 3. Az OSZK által előterjesztett Szinnyei posztumusz díjat nem támogatták, ez az éves kereten belül lesz kiosztható. Ezt a díjat az örökösök fogják megkapni, pénzbeli juttatással. 4. Megállapodtak abban, hogy a javaslatok odaítélésénél kizáró ok nem lehet, hogy valaki kapott már Szabó Ervin díjat, de elsősorban azok kapják, akik még nem kaptak munkásságukért semmilyen elismerést. 5. Megállapodtak abban, hogy a következő ülés 1993. június 15-én lesz az MKM Könyvtári Osztályán.

Könyv és olvasás a közép-kelet-európai országokban. Az UNESCO és az Európa Tanács közös rendezésében a fenti témában került sor márciusban egy háromnapos konferenciára a romániai Sinaiában. A rendezvényen az érintett országok kulturális minisztériumainak könyvszakértőin kívül jelentős nyugat-európai szervezetek (pl. IBD stb.), valamint a kiadókat is képviseltették magukat.

A konferencia megnyitójaként Chandran Nair (UNESCO) az IBD (International Book Development

Ltd.) jelentésének alapján elkészített átfogó és részletes helyzetelemzése hangzott el a közép- és kelet-európai országok könyvkultúrájának jelenlegi állapotával, problémáival kapcsolatban. Előadásában rendkívül veszélyesnek ítélte meg azt a helyzetet, amelyben jelenleg a kulturális szférának működnie kell, és a kulturális stratégiák újragondolását sürgette. Kiemelte többek között az oktatáspolitikát, a tankönyvkiadást, a könyvtári ellátás iránti kormányzati figyelem szükségességét.

Ezt követően az Európa Tanács szakértője, Jean Gattegno úr szólalt fel, s előadásában azt hangsúlyozta, hogy a könyvre mint a kultúra legdemokratikusabb eszközére kell tekinteni, és éppen ezért a kormányoknak fokozott figyelmet és megfelelő anyagi forrásokat kell a könyvkultúra fejlesztésére fordítani.

A Nemzetközi Kiadók Szövetségének főtitkára felajánlotta segítségét a könyvszakmai szervezetek számára és a kongresszusokon való részvételre (a legközelebbi megrendezését Budapesten tervezik) szólította fel a kiadókat.

Az egyes országok szakértői előadásaikban országaik sajátos problémáiról számoltak be, amelyben sok közös vonást lehetett megfigyelni, kezdve a privatizációs nehézségektől a tőkeszegénységen át a korábbi állami monopóliumon alapuló könyvkereskedelem összeomlásáig és a jelenlegi helyzetben tapasztalható anomáliáig.

A konferencia második része döntően a tankönyvkiadás, a gyermek-könyv és a könyvtári ellátás körülményeit taglalta. Az UNESCO és az Európa Tanács egyaránt szorgalmazni fogja ezen könyvszakmai területek felkarolását a kormányprogramokban.

Bár az egyes felszólalásokban román ill. moldáv részről politikai zöngek, felhangok is vegyültek, a konferencia a magyar résztvevők megítélése szerint eredményesen zajlott le, s a befejező szakaszban a könyvszakmával kapcsolatban ajánlásokat fogadtak el, amelyek kiemelik a könyvnek az információ-terjesztésben, a kultúrák és népek közti megértés elősegítésében, valamint a társadalmi átalakulásokban betöltött meghatározó szerepét. Felhívják az egyes országok politikusainak, döntéshozóinak figyelmét a könyv és az olvasás, s általában az írott kultúra védelmére, valamint javasolják a könyvkultúra fejlesztését szolgáló átfogó, egységes programok felkarolását, kidolgozását. A végső szöveg kinyomtatása után a közösen elfogadott ajánlásokat az UNESCO közvetlenül a kormányoknak küldi meg. (Hegyí Tamás)

FID hírek. A londoni Russel Hotel adott otthont annak az úttörő jellegű összejövetelnek, melynek házigazdája a British Library Kutatási és Fejlesztési Osztálya, a célja pedig egy új

FID-en belüli, „A minőség problémájával, kérdéseivel foglalkozó szakcsoport” elindítása volt.

A szemináriumon, a szervezőkön és a főbb előadókon kívül 14 ország húsz küldötte vett részt, főként európai országokból, de Japán, az USA és Dél-Afrika is képviseltette magát.

Az egyes küldöttek beszámolóit azt tükrözték, hogy az információs ágazatok a legtöbb országban még éppen csak a kezdetén vannak, hogy a minőséggel kapcsolatos problémákra szisztematikus úton megfelelő választ találjanak, annak ellenére, hogy – különösen Skandináviában, Németországban, Franciaországban, Hollandiában és az Egyesült Királyságban – sok, potenciálisan hasznos vizsgálat van folyamatban.

Tisztán megfigyelhető igény mutatkozik a minőségi menedzsment eljárások információs ágazatba történő bevezetésére, az ehhez szükséges összetevők azonosítására, mértékének meghatározására oly módon, hogy az előállítók, a szolgáltatás-közvetítők, a vezetés és a használók jogos igényei, elvárásai kielégíthetők legyenek.

A csoport tagjai *Alan Gilchrist* elnökletével, aki a párizsi székhelyű Információs Tanácsadók Európai Konzorciumának (GAVEL) az igazgatója, dolgoznak majd. A titkári teendőket pedig *John Brockman* látja el.

A csoport minden FID tag előtt nyitva áll, célja, hogy minél több országban központot hozzon létre, hogy ezáltal egy valóban hatékony, széleskörű hálózatot építsen ki. A csoport kezdetben két, már folyamatban lévő kutatási programba fog bekapcsolódni. Az egyik Norvégiában és Dániában indult el, a másik pedig az EUSIDIC, EUROLOG és a GAVEL konzorcium keretében, Európára terjed ki. A csoport következő egynapos szemináriumának megrendezését Tokióban tervezi, közvetlen a FID kongresszus előtt. (További információk: Mr. Alan Gilchrist, Alan Gilchrist and Partners and GAVEL, 38 Ship Street 0, Brighton BN1 1AB, England. Tel.: +44-273-720088. Fax: +44-273-203495.) (*Hegyi Tamás*)

A FID Gyors Hírek (... Stop Press) révén levélben közzétett legfrissebb információk a tagok naprakész, gyors tájékoztatását szolgálják, a szervezettel kapcsolatos eseményekről, változásokról. Úgy véljük, ezek a hírek a magyar könyvtáros társadalom érdeklődésére is számot tartanak.

A közlőny néhány, már hagyományosnak tekinthető vonását 1993-ban is meg fogja őrizni. Ilyen lesz többek között a FID NEWS (FID Hírek) rovat, mely elsősorban a változásokról, előrelépésekről ad tájékoztatást, a Calender (Naptár), mely a konferenciák, kiállítások s egyéb szakmai érdeklődésre számot tartó rendezvényekről, eseményekről közöl információkat, vagy a New Publications (Új kiadványok) rovat. Emellett azonban a lap 1993-ban számos újdonsággal is szolgál majd olvasóinak, az alábbi témakörökben: ipari információ, a környezeti információk elér-

hetősége, biztonsági és kockázati menedzsment, az információs szolgáltatások és a menedzsment helyzete a Karibi térségben, az információs szolgáltatások és a menedzsment helyzete Kelet-Európában, az információs szolgáltatások és a menedzsment helyzete Ázsiában, az információs marketing, oktatás és képzés, információpolitika. Az év második felében levelezési, valamint állásközvetítési rovat indítását is tervezik.

Változások a FID tagsági szerkezetében. Elfogadták az 1992 októberében a FID Tanács elé terjesztett, a tagsági szerkezet módosítására vonatkozó javaslatot. Az új tagsági szerkezet a következő: *Országos tagok* (National Members) – egy adott ország FID központja számára fenntartott kategória; *Nemzetközi tagok* (International Members) – információs tevékenységgel foglalkozó, abban érde-

kelt nemzetközi (nem) kormány szervezetek kategóriája; *Testületi tagok* (Corporate Members) – új kategória, melynek tagjai az állami (public) ill. a magán szférából kerülnek ki. A testületi tagok rendelkeznek némi előjoggal, így lehetőségük van a FID ügyeinek alakítására is; *Intézményi tagok* (Institutional members) – a korábbi évek hat különböző alkategóriáját olvasztották össze ebbe az egybe. Ez az új kategória több befolyást biztosít a szervezet irányításában és egyre több lehetőséget nyújt a szakmai tevékenységben való aktívabb részvételre is; *Egyéni tagok* (Personal Members) – a korábbi egyéni egyesületek, tagozatok (Personal Affiliates) elnevezést azért változtatták meg, hogy ezzel is hangsúlyozzák és erősítsék az egyéni tagság státusát, s remélhetőleg a személyes részvétel a szervezet programjaiban, tevékenységében erősödni fog mind országos, mind regionális és nemzetközi szinten; *Támogató tagok* (Sponsoring Members) – ez egy speciális, szavazati joggal nem rendelkező kategória, amely lehetővé teszi egyének, alapítványok, vállalatok, szövetségek és egyéb szer-

vezetek számára, hogy anyagi eszközökkel támogassák a FID tevékenységét.

Palinódia. Aki figyelemmel olvasta a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* – mondjuk – márciusi számának *Holmi* rovatát, nyilván eltűnődött rajta, ki is lehet vajon Zöldiné Kocsis Éva; aki olvasott már valamit valaha – márpedig szakmánkban ez szinte elherülhetetlen volt az utóbbi években – Horváth Ádámtól, csodálkozhatott, hogy vajh' ki légyen Horvát Ádám, aki oly remek, és „horváth”-os cikket írt a lap februári számába; de az sem lehetett teljesen nyugodt, aki az áprilisi lapszám tartalomjegyzéke alapján a Könyvmustrát kereste a hatvanharmadik oldalon – teljesen hiába. Az adatokat, hibákat, vétségeket – sajnos – hosszan sorolhatnánk még. Az okok sokfélék. *Zalainé Kovács Éva* nevét egy tudománypolitikai bizottsági jegyzőkönyvet másolva írtuk Zöldinének, nem is sejtve, hogy nem egy számunkra teljesen ismeretlen tudománymenedzserről, hanem a KIK mindenki számára oly kedves

Évájáról van szó. Horváth Ádám – nyilván sietségében – maga írta alá kéziratát az ominózus *h* nélkül. A Könyvmustrát az utolsó imprimatúra alkalmával emeltük ki a lapból és a tartalomjegyzékből, a nyomda azonban nem bírta követni iramunkat. Persze eszünk ágában sincs azt mondani, hogy a véghetetlen mennyiségű hiba, elírás, vétség mind külső, objektív okokra vezethető vissza. Ellenkezőleg. A legtöbb, sajnos, a mi hibánk. Főként az igen gyakori betűtévésztes. Rossz lelkiismerettel bár, de azzal szoktuk vigasztalni magunkat, hogy napilapjaink, még a legnépszerűbb is, egy-egy oldalán legalább anynyi hasonló hibával ékes, mint nálunk

egy-egy szám. Ez azonban se nem vigasz, se nem mentség. Az igazság az, hogy mindannyian igen rossz korrektúrázók vagyunk. Szavakat olvasunk, szintagmákat és nem betűket. Nyilván meg kell tanulnunk ez utóbbit, más lehetőség nincsen. Meg fogjuk tanulni. Talán – reméljük – az áprilisi szám már jobb mint az előzők, a májusi még jobb lesz stb. Az biztos, hogy nagyon igyekszünk. Legyenek irántunk – kérjük – még egy kicsiny türelemmel. Biztos, hogy megjobbítjuk magunkat és a lapot is. Addig pedig utólag is, előre is mindenkitől bocsánatot kérünk. Szerzőktől, szereplőktől- említettektől, főként azonban minden olvasónktól.

Felhívás Gombocz ösztöndíjra

Az 1993/94. tanévre is meghirdeti a Magyar Könyvtárosok Egyesülete a Kent State University (Ohio, USA) Könyvtár- és információs tanszékére szóló ösztöndíjat, amely 2 szemeszterre, 10 hónapra szól. A pályázatot elnyert könyvtáros a tanszék 6. éves hallgatója lesz és az általa kiválasztott tárgyakat tanulja, valamint vizsgázik. A tárgyak kiválasztásakor lehetősége lesz arra is, hogy saját témakörében kutasson.

Az ösztöndíj már hosszú évek óta a *Fulbright ösztöndíjrendszer* része. 1992. januárjától Magyarországon is működik a Fulbright iroda, amelyen keresztül az elkövetkezendőkben pályázni lehet. A pályázatokat első fordulóban a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége, illetve tanácsa véleményezi, illetve javaslatot tesz a Fulbright bizottság felé.

A *pályázat feltételei*: felsőfokú könyvtáros vagy más egyetemi végzettség; min. 5 év könyvtárban eltöltött gyakorlat; munkahelyi ajánlás; pályázati terv a tanulmányozandó témáról, illetve későbbi hasznosításáról; angol nyelvvizsga (Fulbright követelmény lehet a TOEFEL-vizsga).

A pályázatokat a Magyar Könyvtárosok Egyesületének kell beküldeni 1993. augusztus 1-ig és az alábbiakat kell tartalmaznia: szakmai önéletrajz, tanulmányozandó téma, munkahelyi ajánlás, végzettséget és nyelvtudást igazoló okmányok másolata.

Az MKE által javasolt pályázó a továbbiakat a Fulbright irodán keresztül intézi majd.

Minden további kérdésben szívesen nyújt információt:

Bátonyi Viola, MKE nemzetközi titkár

Országos Széchényi Könyvtár, tel: 1556-967

Koltay Tibor, MEDINFO, tel.: 1384-533; 1384-133

Csonka Mária fotográfiáiból

